MATS TJERNBERG

Synpunkter på översynen av fördelningsreglerna i 57 kap. IL

I artikeln delger författaren sina synpunkter på förslagen i SOU 2016:75. Utredningens förslag innehåller, med undantag för regeltekniskt komplexa förbättringar för generationsskiften, inga större tolkningsmässiga utmaningar. Fokus i artikeln ligger därför på att synliggöra det besvärliga i att tillmötesgå systemenliga krav på neutralitet och legitimitet utan att regelsystemets tillämpning motverkar entreprenörskap och samhällsekonomisk effektivitet. Synpunkterna ges i en historisk kontext och författaren konstaterar att ett genomförande av förslaget leder till skattemässiga försämringar för ägare av kvalificerade andelar i fåmansföretag jämfört, med vad som successivt utvecklats allt förmånligare sedan år 2006. Men det låg trots allt i uppdraget. Fortfarande skulle dock skatteutfallet, vid genomförda föreslagna förändringar, vara avsevärt mycket bättre för fåmansföretagsägarna än vad som gällde åren 1991-2005. Förslagen om höjd skattesats till 25 procent och minskad effekt av lönesummeregeln är utformade på sådana sätt justeringar i den fortsatta beredningen enkelt kan göras om det är politiskt nödvändigt. Regelsystemets schablonmässiga karaktär innebär hursomhelst dels att någon exakt rättvis fördelning mellan kapitalinkomst och förvärvsinkomst inte kan uppnås, dels att tillräcklig riskpremie för entreprenörskap år svårmätbar.

> ”Ends are not bad things, they just mean that something else is about to begin. And there are many things that don’t really end, anyway, they just begin again in a new way. Ends are not bad and many ends aren’t really an ending; some things are never-ending.”
>
> C. Joy Bell C.

1 INLEDNING

Det riktades snabbt hård kritik från näringslivshåll mot fåmansföretagsutredningens förslag när det lämnades den 3 november.[1] Det duala skat-

1 Annika Fritsch, Richard Hellenius och Ulla Werkell i Dagens industri 2016-11-04, *Näringslivsorganisationer: Hårt slag mot växande företag*. Debattartikeln bygger på deras särskilda yttrande till utredningen, SOU 2016:75, s. 492 ff. Tobias Wikström, *Ett slag mot tillväxten och mot entreprenörer*, ledare i Dagens industri 2016-11-04.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

tesystemet som infördes vid skattereformen innebär emellertid ofrånkomligen ett behov av särskilda regler för att motverka att personer med höga arbetsinkomster skulle ta ut dessa som lägre beskattad utdelning eller som kapitalvinst vid avyttring av aktier. Reglerna är motiverade om skattesystemet ska behålla sin legitimitet i detta hänseende, och kanske bör de därför också skärpas något. Däremot kan kritik riktas mot förslaget om man anser att företagande är så viktigt för samhällsekonomin att ett rejält uppmuntrande och gynnande av ekonomiskt risktagande istället är att föredra.

Frågorna som måste ställas avseende reglerna i 57 Inkomstskattelagen (IL) är tre. 1. Vilka företag och ägare ska omfattas? 2. Hur mycket av utdelningar och kapitalvinster ska hänföras till kapitalavkastning? 3. Hur mycket skatt ska uttas på kapitalavkastningen (här menar jag att även bolagsskatten ska tas i beaktande)? Utredningen har sysselsatt sig med frågorna 2 och 3, men även fråga 1 har tangerats indirekt genom att översynen av kapitalandelskravet på fyra procent och löneunderlagsreglerna är förknippade med frågan om vilka företag och ägare som ska omfattas. Många har hävdat att de s.k. partnerföretagen har kunnat utnyttja löneunderlagsreglerna för att skapa omotiverat höga gränsbelopp. När kapitalandelskravet infördes gjorde dåvarande finansminister Anders Borg stor sak av att det var framförallt i sådana bolag som överutnyttjandet av 3:12-reglerna skedde. Han bemötte den kritik som mötte förslaget med bl.a. uttalandet: ”Runt 3500 personer har fått skattelättnader på 650 miljoner kronor. Denna lilla grupp, till exempel även revisorer och jurister, är naturligtvis störda över att de nu måste börja betala skatt som vanligt folk”.[2] Det uttalas varken i utredningsdirektiven eller i själva utredningen att det är just i dessa s.k. partnerbolag som den inkomstomvandling finns som man främst vill åtgärda. I ljuset av Borgs kritik och den efterföljande regeringens fortsatta politik vill jag inte utesluta att det ändå är särskilt för denna kategori som ”skon klämmer”. Utredningen har också ett särskilt avsnitt med rubriken ”Partnerbolagen”.[3] Där konstateras efter genomgång av statistik att det finns ca 500 partnerbolag i Sverige, att utdelningar åren 2006–2013 från dem har ökat något mer än för övriga fåmansföretag och att skillnaden i lönenivåer inte är lika stor. År 2014 var utdelningsnivån

2 http://www.svd.se/regeringen-andrar-312-reglerna-igen-4ngk. Han hävdade också att en övervägande majoritet av ägarna skulle få det bättre efter den föreslagna lagändringen.

3 SOU 2016:75, s. 145–155.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

tillbaka på samma nivå som år 2006. Det var ju inför beskattningsår 2014 som kapitalandelskravet infördes.

För att sätta den föreslagna höjningen från 20 till 25 procent i ett historiskt perspektiv bör det konstateras att inflationen vid skattereformen var 9,6 procent, bolagsskatten 30 procent liksom skatten på utdelningar från fåmansföretag. Det innebar en reell marginalskatt på utdelningar som var nästan dubbelt så hög som idag, när inflationen är mellan 1–2 procent,[4] bolagsskatten 22 procent och skatten på fåmansföretagsutdelningar 20 procent. Gapet i beskattning mellan arbetsinkomster och kapitalinkomster har ökat kraftigt sedan skattereformen, och det beror inte till största del på att arbetsinkomster nu beskattas något hårdare, genom införandet av den statliga värnskatten ovanför brytpunkten, utan att kapitalinkomster har genomgått kraftig både nominell och reell skatteminskning.[5] Att uppmuntra småföretag och entreprenörer låg inte lika högt på den politiska agendan som det gör idag. 3:12-reglerna var därför inledningsvis snåla med vad som skulle kunna hänföras till beskattning i kapital. Med hänsyn till de risker som är förknippat med att driva företag samt dessas vikt för samhällsekonomin är det sunt att utrymmet för utdelningsbeskattning har ökat. Jämfört med införandet 1991 har reglerna framförallt sedan 2005 snarare gått från att vara av kringgåendekaraktär till att bli påtagliga fördelsregler. Det finns alltså såväl incitament och förutsättningar för det som utredningen kallar inkomstomvandling. Av neutralitets- och legitimitetsskäl kan därför en ”återställare” vara befogad.

Så snart lön har tagits upp till brytpunkten för statlig inkomstskatt och taket för socialförsäkringsförmåner har nåtts, finns det ingen anledning att ta ut mer lön från företaget. Då blir utdelning det i särklass bästa alternativet. Detta kan inte fåmansföretagen klandras för. De dåvarande regeringarnas politik i frågan var klart och tydligt att åsidosätta neutralitetsambitionen till förmån för stimulans för entreprenörskap. Det började faktiskt redan 2005–2006 under en socialdemokratisk regering. Den nuvarande regeringens politik innebär istället en starkare betoning på bärande principer i skattesystemet.[6]

4 Riksbanken brukar uttala att dess inflationsmål är 2 % och modererar sin penningpolitik utifrån detta mål. Målet sattes redan 1993: http://www.riksbank.se/Upload/Dokument_riksbank/Kat_publicerat/Pressmeddelanden/930115.pdf.

5 Se Bo Svensson, Tretolv – Varifrån och vart hän?, Skattenytt 2015, s. 579–595. Vid skattereformen uppgick skatteskillnaden till 13 procentenheter, jämfört med nu 30 procentenheter.

6 Jfr Svensson, a.a.s. 594 f.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

2 NÅGOT OM UTREDNINGENS UPPDRAG OCH UTGÅNGSPUNKTER

Utredningens ursprungliga uppdrag var att se över beskattningen vid ägarskiften i fåmansföretag. Därefter utvidgades direktivet till att också se över 3:12-reglerna i syfte att begränsa möjligheterna till det som rubriceras som skattemässig inkomstomvandling. Jag delar självklart utredningens uppfattning att det i praktiken är omöjligt att objektivt fastställa vad som utgör marknadsmässig lön för en delägares arbetsinsats, och att det därmed inte kan fastställas att en viss bestämd del av en utdelning eller kapitalvinst som tillfaller en delägare egentligen utgör en arbetsinkomst. Därmed är det inte möjligt att iaktta i vilken utsträckning det verkligen förekommer omvandling av arbetsinkomster till kapitalinkomster. Liksom utredningen misstänker jag ändå att fenomenet förekommer. Grunden för misstankarna är det ekonomiskt meningslösa att ta ut ytterligare lön ovanför brytpunkterna för statlig skatt och taket för socialförsäkringsförmåner, när utdelning beskattas långt förmånligare.

Utgångspunkten, vilken jag helt delar, är alltså att reglerna endast kan innebära ett schablonmässigt fastställande av skälig kapitalavkastning (alternativt tillräckligt löneuttag), aldrig i enskilda fall en ”rätt” uppdelning mellan vad som faktiskt är arbetsinkomst och vad som faktiskt är kapitalinkomst. Jag vill tillägga att även bestämmandet av vilka ägare som ska träffas måste bestämmas relativt schablonmässigt. Inte heller är det möjligt skapa en faktisk neutral beskattning mellan de olika former, såsom anställning, enskild firma eller aktiebolag, som kan användas för att ta emot arbetsinkomster. Det dualistiska skattesystemet skapar förvisso ett behov av regler av detta slag, men reglerna kan inte designas för att uppnå en exakt fördelning. Det är enligt min mening viktigt att ha i åtanke vid både tillämpning av nu gällande regler, och bedömning av de lagda förslagen. Det ger min hypotes att reglerna kan utformas på ett närmast oändligt antal sätt, utan att det går att särskilja vilka sätt som skulle vara klart bättre än andra. Tillika måste det ju också bestämmas efter vilka parametrar målen för reglerna ska bestämmas. De parametrarna är inte självklara.

Inledningsvis lyfts i utredningen fram tidigare utredningars påpekanden om de många gånger oförenliga krav som näringspolitiska intressen och skatterättsliga principer reser på ett reformerat system.[7] Här har alltså ännu en utredningskonstellation ställts inför detta dilemma. Även

7 SOU 2016:75, s. 53 och SOU 2002:52, del 1, s. 17.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

om frågor om neutralitet och likformighet diskuteras, med hänvisning till Åsa Gunnarsson,[8] måste det konstateras att utredningen har väjt för att gå på djupet i de principiella frågeställningarna.[9] Och jag har full förståelse för det. I den kortfattade diskussionen lyfts Henreksons och Sanandajis uppfattning att det med en korrekt definierad neutralitet inte borde finnas något dilemma. Enligt dem är syftet med skattemässig neutralitet att eliminera ekonomiska snedvridningar och stimulera näringslivet. De betraktar inte entreprenöriell verksamhet som samma produktionsfaktor som lönearbete och en beskattning som likställer dessa inkomster leder enligt deras uppfattning till negativa effekter både på det totala utbudet av och inriktningen på entreprenörsinsatser i ekonomin.[10] Med hänvisning till att det i praktiken är ogörligt att hitta en korrekt avvägning av risk i den heterogena gruppen av fåmansföretag, återstår enligt utredningen kort och gott att bestämma beaktandet av risk schablonmässigt.[11]

När förändringarna i stark positiv riktning beslutades på initiativ av regeringen 2005, uttalades det uttryckligt att det gällde att ge skattelättnader i 3:12-reglerna som visserligen var omotiverade med hänsyn till neutralitet, men nödvändiga för att bibehålla legitimiteten i systemet.[12] I nuvarande regerings uppdrag till den nuvarande utredningen låg också att återskapa legitimiteten, men denna gång genom att skärpa beskattningen.[13]

Om vi nu lämnar de politiska diskussionerna lite åt sidan, så är min uppfattning att utredningen har publicerat ett mycket innehållsrikt betänkande. Ett gott grundarbete har gjorts med bl.a. olika typer av oerhört intressant ekonomisk statistik. Utredningen är också transparent när den redogör för olika alternativa lösningar, och också varför vissa alternativ har förkastats medan andra har förordats.

3 BÖR DET FINNAS KVAR SÄRREGLER OCH HUR ”FÖRDELAKTIGA” SKA DE I SÅ FALL VARA?

Synpunkter på utredningens förslag kan ges från olika perspektiv. I ett rättsligt perspektiv kan det ingå att granska om direktivens uppmaningar att förhindra inkomstomvandling, finna utrymme för förenklingar och

8 SOU 2016:75, s. 47–49. Åsa Gunnarsson, *Skatterättvisa*, 1995, s. 135 ff.

9 Jag gjorde själv ett försök i avhandlingen *Fåmansaktiebolag*, 1999.

10 Henrekson och Sanandaji. *Ägarbeskattningen och företagandet*, 2004, s. 62–69 och s. 111.

11 SOU 2016:75, a. s.

12 SOU 2016:75, s. 54.

13 http://www.svd.se/regeringen-andrar-312-reglerna-igen-4ngk.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

underlätta för ägarförändringar vid generationsskiften, har tillmötesgåtts på bra och effektiva vis. Även regelverkets neutralitetsaspekter kan utvärderas i ett rättsligt perspektiv, om än inte enbart. Huruvida här nämnda faktorer i förslagen har balanserats mot det politiska syftet att öka entreprenörskap, skapa fler arbetstillfällen och högre tillväxt är betydligt svårare att utvärdera. Som jag ser det är det till stor del politiska överväganden som måste göras i denna del. Och de måste göras utifrån både kända och okända ekonomisk premisser. Övervägandena handlar bl.a. vad som är viktigast av att skapa neutralitet avseende arbetsinkomster, oavsett hur och var de redovisas, och att uppmuntra och acceptera risktagande och entreprenörskap. Desto mindre av ägares utdelning och vinster som beskattas i kapital, och desto högre den verkliga skattebelastningen är, ju mindre lockande är det att starta företag, och att göra det via aktiebolag. Det kan också leda till inlåsningseffekter på sikt, även om stora vinstuttag troligen skulle komma att ske innan eventuella försämringar träder i kraft. En sådan utveckling kan därför innebära negativa effekter för samhällsekonomin och arbetsmarknaden. Vid omvänt resonemang gäller att ju större del av avkastning som kan hänföras till kapital, och ju lägre den beskattas, desto mer attraktivt blir det att bedriva näringsverksamhet, och att göra det via aktiebolag.[14] En tanke som har lanserats i anslutning till att förespråka en lägre kapitalinkomstbeskattning jämfört med arbetsinkomstbeskattning, är att kapitalavkastning inte är garanterad jämfört med anställningsinkomster.[15] Det ligger mycket i det, även om anställningsinkomster inte heller är fullt ut garanterade. Det återstår hursomhelst att

14 Annette Alstadsæter, Martin Jacob och Altin Vejsiu har genom en ekonomisk studie ansett sig visa att regeländringarna från 2005 och framåt har gett ett mer gynnsamt investeringsklimat. Likviditetssvaga fåmansföretag hade ökat sina investeringar med drygt en tiondel i jämförelse med motsvarande företag som redan hade sådana tillgångar. Däremot menar de att regeländringarna inte tycks ha påverkat fåmansföretagens sysselsättning nämnvärt. Författarna fann också att regeländringarna inte hade lett till fler nystartade fåmansföretag med faktisk verksamhet. Antalet fåmansföretag hade ökat, men ökningen berodde på att fler befintliga enskilda firmor och handelsbolag hade ombildats till fåmansföretag när detta hade blivit förmånligare ur skattesynpunkt, *Gynnar 3:12 reglerna värdeskapande eller skatteplanering*? Ekonomisk debatt 2014, s. 66–74. Samtidigt har Johan Fall och Peter Ericson visat att utdelningarna från fåmansföretag har ökat mycket kraftigt från 2006 och framåt. Det är inte så konstigt eftersom skattesatsen sänktes från 30 till 25 %. Ökningen av utdelningar resulterade faktiskt också i ökade skatteintäkter totalt, *se Några ekonomiska aspekter på 3:12-reglernas utveckling*, Skattenytt 2013, s. 842–852. De visar också att löneutvecklingen i fåmansföretag har haft en något mer positiv utveckling än löneutvecklingen generellt i Sverige.

15 Se t.ex. ledaren i Dagens industri 2016-10-25 av Lotta Engzell-Larsson, *Fler borde bygga bolag*

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

bestämma vad som ska ses och beskattas som kapitalavkastning, samt hur mycket lägre den ska beskattas.

Utredningen har utgått ifrån att regelverket i likhet med vad som redan gäller ska baseras på en kapitalavkastningsmodell, dvs. att kapitalinkomsten bestäms schablonmässigt och att utdelning och kapitalvinst utöver schablonen beskattas som arbetsinkomst. Vad som låg utanför direktiven, men som enligt min mening skulle vara väl så intressant, vore en analys av om spänningen i beskattningen mellan arbete och kapital skulle kunna minska genom att något höja beskattningen av kapitalinkomster och sänka den för arbetsinkomster.[16] Entreprenörskap skulle väl också kunna uppmuntras till genom lägre förvärvsinkomstbeskattning?

Som bl.a. Karin Pilsäter anför i sitt särskilda yttrande till utredningen behöver inte ens neutralitetssträvandet, att skattereglerna ska leda till lika skatt för lika arbete, tydligt betyda att beskattningen ska vara lika för anställda som för en företagare och entreprenörer. De senare hävdas oftast bära större risker och ansvar vilket kan anses innebära en förskjutning i neutralitetsbedömningen.[17] Med tanke på det kraftiga gapet mellan lönebeskattning och kapitalbeskattning, som skapades vid skattereformen och som förstärkts genom sänkningar av bolagsskattesatsen, är det svårt att se hur ett avskaffande av särreglerna skulle kunna försvaras principiellt och politiskt. Samtidigt har de senaste årens kraftiga gynnande av vad som kan beskattas i kapital av utdelning på kvalificerade andelar lett väldigt långt mot en hållplats på vägen där reglerna nästan lika gott skulle kunna avskaffas. I det hypotetiska valet mellan avskaffande, och att något försämra beskattningen för fåmansföretagare, har utredningen valt att föreslå den senare vägen.[18] Ett avskaffande var dock knappas något möjligt alternativ såsom direktiven var utformade. Det återstår nu att se vad riksdagen kommer att besluta.

---

som Schörling. Innebörden av ledaren är det är att föredra att företagsledare äger aktier framför att erbjudas generösa lönebonusprogram.

16 Se t.ex. *Tid för en ny skattereform*! Konjunkturrådets rapport 2005, Peter Birch Sörensen, Ann-Sofie Kolm, Erik Norrman, s. 138 ff.

17 Se SOU 2016:75 s. 475.

18 Jfr Cecilia Gunne i *3:12-reglerna kan slopas*, Svensk skattetidning 2008, s. 668–675. Gunne hänvisar till reglerna komplexitet, vilken i sin tur enligt henne lett till den kraftigt förbättrade förenklingsregeln. Vid tidpunkten för artikeln uppskattade Gunne att endast 15 procenten av berörda ägare i fåmansföretag faktiskt var drabbade av dem högre marginalbeskattning som reglerna är tänkta att generera. Förutom förenklingsregeln skulle det ökade genomslaget av löneunderlagsregeln bidra till de resterande ”olyckliga” (mitt citat) 15 procenten.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018.

4 ÄNDRINGEN FRÅN 20 TILL 25 PROCENT

Det är inte en självklarhet att kapitalinkomster ska beskattas separat från, och lägre än, arbetsinkomster, även om det också är fallet i många länder med eller utan duala system.[19] Utgångspunkten vid skattereformen var att inkomster skulle beskattas så neutralt som möjligt. Flera skäl anfördes för det duala skattesystemet. En låg nominell skattesats i inkomstslaget kapital behövdes, med hänsyn till inflationen, om inte komplicerade inflationskorrigerade beräkningsregler skulle krävas. Ett annat argument var risken för kapitalflykt till utlandet i spåren av bl.a. slopandet av valutarestriktionerna, och ett tredje var minskandet av ränteavdragsvärdet. Enligt min mening håller egentligen bara det sista argumentet idag. Inflationen är idag mellan en och två procent,[20] risken för kapitalflykt håller knappast med hänsyn till domicilprincipen (bosättning som grund för beskattning) och Sveriges heltäckande nät av informationsutbytesavtal. Skattereformens argument att minska värdet av ränteavdrag är fortfarande relevant, men skulle kunna mötas på andra sätt.

Utredningens höjningsförslag till 25 procent är positivt i det hänseende att det minskar spänningen mellan skatteuttaget på kapitalinkomster och på arbetsinkomster. Med detta kommer det heller inte längre att finnas anledning för ägare att sträva efter att sätta etiketten kvalificerade andelar i syfte att växla ned från 25 till 20 procent faktisk skatt. Det är bra om besvärande tillämpningsfrågor i situationer där ägare vill ha kvalifikation, eller inte vill tillämpa utomståenderegeln, kan undvikas. Reglerna är ju utformade så att skattemyndigheten har bevisbördan för att kvalifikation föreligger, och den skattskyldige för att utomståenderegeln är tillämplig. Om ändringen går igenom finns det inte längre någon ekonomisk fördel

19 Se den översiktliga genomgången i SOU 2016:75, s. 93–115.

20 Prop. 1989/90:110. *Om reformerad inkomst- och företagsbeskattning*, Del 1, s. 296 och SOU 2016:75, s. 260 ff. Vid antagen 4 % (1991 var den 9,6 %) inflation och 3 % reell avkastning skulle det motsvara 70 % reell marginalskatt vid 30 % skatt. Vid 1–2 % inflation (som idag), 3 % reell avkastning och 25 % nominell skatt blir den *reella* marginalskatten för utdelning på onoterade andelar drygt 40 % (jämfört med ca 57 % i tjänst).

Gapet är således fortfarande mycket stort mellan tjänstebeskattning och kapitalinkomstbeskattning. Faktiskt beskattas arbetsinkomster ca dubbelt så högt som aktieutdelningar. Ju lägre inflationen är desto lägre blir den reella skatten på kapitalinkomstbeskattning och tvärtom. Läggs dessutom till att bolagsskatten har sänkts till 22 % blir gapet förstås ännu större.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

om andelar är kvalificerade jämfört med enbart andel i onoterat företag. Om det kan man förstås ha olika åsikter. Men varför just då 25 procent och inte någon annan nivå? Sanningen är nog att utredningen inte ville öka komplexiteten genom att skapa ytterligare en skattesats. Valet stod alltså sannolikt mellan 20, 25 eller 30 procent.

Utredningen valde en mellanväg istället för att göra en återställare av den faktiska skattesatsen till de 30 procent som gällde före 2006. Det val som riksdagen gör kommer främst att ske på politiska grunder, och jag har ingen åsikt här, men av koherensskäl anser jag att det är en fördel att beskattning av utdelning, i inkomstslaget kapital, från onoterade företag beskattas likadant. En del i detta är att även den del av en utdelning eller kapitalvinst som överstiger takbeloppet nu föreslås, även den, beskattas med samma skattesats som det som ryms inom gränsbelopp, dvs. 25 procent. På så vis blir regelverket något enklare, vilket anses öka regelverkets legitimitet, menar utredningen. Argumentationen är inte helt övertygande eftersom nuvarande komplexitet, i denna del, enligt min mening inte ska överdrivas. Den nu rådande diversifieringen mellan 20, ca 32–57, och 30 procent ger visserligen ett märkligt intryck, men som jag återkommer till nedan blir neutralitetsbristen mellan små och stora fåmansföretag ännu mer påtaglig om skattenivån för utdelningar och kapitalvinst ovanför takbeloppen sänks från 30 till 25 procent.

Fortfarande kommer incitamentet för att sträva efter inkomstomvandling att vara starkt. Nettot efter bolagsskatt och skatt på utdelning i kapital är betydligt bättre än motsvarande löneuttag av bolagets vinst. Men tanke på höjningar av både kommunala och statliga skattenivåer, sänkningar av bolagsskattesatsen samt den betydligt lägre inflationsnivån, är uttagsalternativet utdelning fortfarande kraftigt mycket bättre än vad som var fallet vid skattereformen 1991. Visst innebär det lagda förslaget att det blir sämre jämfört med mellan 2006 och nu, men frågorna som måste besvaras för att förstå hur stort gap som är lämpligt är hur neutralitet bör mätas och vad riskpremien bör vara.

Det finns ingenting i förslaget som skulle innebära en utradering av redan sparade gränsbelopp. Reglerna föreslås dessutom träda i kraft (först) i januari 2018 vilket ger möjlighet för ägare att passa på att ta ut så stora utdelningsbelopp som är möjliga med hänsyn till bolagets ekonomi och gränsbelopp. Här får naturligtvis andra skäl än skatteminimering också övervägas av ägarna.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

5 HUVUDREGELN – KAPITALUTRYMME OCH LÖNEUNDERLAG

Utredningen föreslår inte någon förändring av bestämmelserna avseende det kapitalbaserade utrymmet. Kapitalandelskravet för att få räkna löneunderlag föreslås slopat och löneunderlagsberäkningen individualiseras ytterligare:

- 10 procent av andelsägarens del av löneunderlaget som inte överstiger 8 inkomstbasbelopp,
- 25 procent av andelsägarens del av löneunderlag som överstiger 8 inkomstbasbelopp men inte 60 inkomstbasbelopp, och
- 50 procent av andelsägarens del av löneunderlag som överstiger 60 inkomstbasbelopp.

Det faktum att första skiktet i trappan föreslagits tillämpas för löner upp till 8 IBB bygger på antagandet att en fåmansföretagare strävar efter att ta ut lön av åtminstone denna storlek, dvs. i princip motsvarande socialförsäkringstaket. Nivån motsvarar ungefär hälften av ett fullt schablonbelopp vid tillämpning av utredningens föreslagna nivå avseende förenklingsregel, 1,75 IBB. Endast företag med många anställda antas komma upp till den högsta nivån. Sådana företag anses av utredningen likna företag med spritt ägande vilka i praktiken inte bör omfattas av 3:12-systemet. Förändringarna är förstås relativt omfattande och de som hittills har kunnat påräkna höga gränsbelopp tack vare lönunderlagsreglerna får nöja sig med lägre gränsbelopp. Men som någon sa, – vem krävde och förväntade sig att hela 50 procent av lönerna skulle få läggas till gränsbeloppet (direkt) när den förändringen skedde. Eftersom löneunderlaget fastställs året före beskattningsåret måste ägare ta höjd 2017 för de föreslagna förändringarna. En skatteplaneringsåtgärd som annars känns given är att förskottsutbetalad lön i slutet på 2016 påverkar gränsbeloppet 2017, och ger möjlighet att komma väl ut en sista gång innan försämringarna.

Utredningen föreslår här att kravet på eget löneuttag höjs till 8 IBB med tillägg av 5 procent av andelsägarens och närståendes löneunderlag, dock högst 15 IBB. I syfte att individualisera löneuttagskravet kopplas tillägget på 5 procent till andelsägarens och närståendes löneunderlag i stället för till företaget. En positiv förändring är förslaget att löneuttagskravet fastställs gemensamt för närstående.

Utredningen har uppenbarligen tillmötesgått näringslivets synpunkter

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

på att kapitalandelskravet försvårar för företag att knyta nyckelpersoner till sig. Kravet skapar också snedvridningar och tröskeleffekter samt ger incitament till skatteplanering i form av uppdelning av företag i mindre enheter. Gränsen är godtycklig och det är svårt att förstå varför de som ligger under den, och t.ex. äger 3 procent, ska kunna drabbas av upp till 57 procents marginalskatt, när en person som äger t.ex. 4 procent kan ”komma undan med” endast 20 procent skatt på motsvarande utdelningsbelopp i t.o.m. kanske samma bolag. Jag menar att det är rätt väg att gå att slopa kravet. Ett mer drastiskt grepp vore att slopa den utvidgade fåmansföretagsdefinitionen i 57:3, 2 st. IL. Den tillkom ju ursprungligen, dvs. när reglerna infördes 1991, för att fånga in onoterade företag med ett spritt ägande men där ägarna antogs agera gemensamt och medvetet för att besluta om utdelningsnivåer. Vid bestämmande av om ett fåmansföretag föreligger ska alltså alla ägare som är verksamma i betydande omfattning i företaget, eller i ett av företaget direkt eller indirekt företag, anses som *en* ägare. Med de låga gränsbelopp som var möjliga de första åren med 3:12-reglerna fungerade den utvidgade definitionen starkt som en kringgåenderegel. Efter de kraftiga höjningarna av lönunderlagsnivåerna och sänkningen från 30 till 20 procent har den utvidgade definitionen i det väsentligast spelat ut sin roll.

6 MINSKAT UTRYMME ENLIGT FÖRENKLINGSREGELN

Förenklingsregeln infördes för ägare i mindre företag med få eller inga andra anställda än ägaren. Nivån, som snabbt krupit uppåt, är satt för att de flesta fåmansföretagsägare inte ska behöva bry sig med den komplicerade lönesummeregeln. Det nu gällande schablonbeloppet på 2,75 IBB per företag föreslås av utredningen sänkt till 1,75 IBB. Genom de på kort tid stora höjningarna av schablonbeloppet tycker utredningen att den nuvarande nivån är så pass hög att den riskerar att undergräva neutraliteten och likformigheten i beskattningsreglerna. Den föreslagna lägre nivån på 1,75 IBB ökar enligt utredningen legitimiteten för regeln samtidigt som den ändå är tillräckligt hög för att fortsatt fylla en viktig funktion i företag med litet kapital och få anställda.[21]

Eftersom förenklingsregeln bara får användas i ett företag måste ägare, som nu kan beräkna årets gränsbelopp i flera företag, hänvisas till att använda huvudregeln i övriga företag. Men utredningen föreslår nu

21 Den särskilde experten Urban Rydin är i ett särskilt yttrande starkt kritisk till sänkningsförslaget, SOU 2016:75, s. 487 ff.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

ytterligare en begränsning innebärande att en andelsägare som tillämpat förenklingsregeln avseende andelar i ett företag inte får beräkna årets gränsbelopp för andelar i andra företag. Antingen måste i så fall huvudregeln användas i alla företag eller så får förenklingsregeln användas i ett av företagen och inget årets gränsbelopp över huvud taget i övriga företag som ägaren äger andelar i. Detta för att förhindra möjligheter för ägare till kvalificerade andelar, som tillämpar huvudregeln i ett fåmansföretag, att bilda nya bolag för kapitalförvaltning och ta ut en del av vinsten med tillämpning av förenklingsregeln. Inom parentes visar praxis från HFD om verksam i betydande omfattning att kapitalförvaltning oftast inte ansetts konstituera kvalificerade andelar med undantag för när samma eller likartad verksamhet prövas.

7 GEMENSAM TAKREGEL FÖR BESKATTNING I TJÄNST

Jag tycker att det är positivt ur förenklingssynpunkt att det nu föreslagits ett gemensamt tak för utdelningar och kapitalvinster på 100 IBB. Det ska beräknas för varje beskattningsår. Det innebär en försämring vad gäller kapitalvinster eftersom takbeloppet nu gäller i fem år. Därför föreslås övergångsbestämmelser som innebär att tidigare års regler får användas t.o.m. beskattningsåret 2022.

Om säljare och köpare i samband med en överlåtelse av aktierna i företaget avtalar om en tilläggsköpeskilling, som t.ex. baseras på en viss del av företagets resultat under några bestämda år efter avyttringen, kan inte, och ska inte, hela vinstens storlek varken beräknas eller beskattas det år då aktierna säljs. Vid beskattning av den tillkommande köpeskillingen ska enligt 44:28 IL de beräkningsregler som gällde vid avyttringen tillämpas. Utredningen anser det dock oklart om detta innebär att en gemensam beräkning ska göras vid tillämpningen av takreglerna. Min uppfattning är att så bör vara fallet, eftersom det fortfarande är fråga om en och samma avyttring. För att undanröja den av utredningen ansedda oklarheten föreslås att det i lagtexten anges att om bestämmelsen i 44 kap. 28 § IL är tillämplig ska vid kapitalvinstberäkningen även den del av kapitalvinsten eller utdelningen som beskattats i inkomstslaget tjänst under tidigare beskattningsår beaktas. Jag har ingenting att invända mot ett sådant klargörande.

Som framgått ovan kommer belopp ovanför taket att beskattas i kapital med 25 procent jämfört med tidigare 30 procent, vilket innebär en viss förbättring. Det är som sagt bra att diversifieringen av skattesatser minskar, men det förstärker den redan existerande neutralitetsbristen mellan

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

avyttring av mindre fåmansföretag och större. Om ett bolag säljs med ca 6 MSEK i skattepliktig vinst kommer, med undantag för kvarvarande gränsbelopp, hela vinsten att beskattas i tjänst med hög marginalskatt. Om ett bolag säljs med 12 MSEK i skattepliktig vinst kommer, med undantag för kvarvarande gränsbelopp, drygt halva vinsten att marginalbeskattas i tjänst och nästan hälften att beskattas i kapital med endast 25 procent (jämfört med nu 30 procent). För säljaren av det mindre företaget blir nettot efter skatt ca 43 procent och för säljaren av det större företaget ca 59 procent. Detta stora gap ökar ännu mer procentuellt ju högre vinsten är (vilket ju i alla fall till stor del kan vara en följd av bolagets storlek). Till viss del mildras skillnaden i den mån säljaren av det mindre företaget har sparat utdelningsutrymme. Men nu föreslår ju utredningen samtidigt en minskning av gränsbeloppet beräknat enligt förenklingsregeln. Jag menar att de mindre företagen således kommer ”dubbelt” sämre ut.

8 BIBEHÅLLANDE AV SPARAT UTDELNINGSUTRYMME

Utredningen övervägde att begränsa möjligheten att spara utdelningsutrymme men avstod av flera skäl från detta. Det tycker jag är rätt. Möjligheten att spara utdelningsutrymme medför att ingen nackdel uppstår för ägare som fonderar vinst för att först senare år dela ut vinsten eller ta ut den vid försäljningen av bolaget.

Inte heller fryser tidigare upparbetade gränsbelopp inne. Enligt siffror i utredningen uppgår de till närmast astronomiska belopp, men jag gissar att de till stor del inte finns tillgängliga för utdelning i företagen.[22] Det är också positivt att annars besvärande retroaktivitetsfrågor undviks.

9 FÖRBÄTTRINGAR FÖR ÄGARSKIFTEN MELLAN NÄRSTÅENDE

Utredningen kom ursprungligen till för att, som svar på den omfattande praxis som utvecklats när det gäller fortsatt kvalifikation enligt reglerna om samma eller likartad verksamhet,[23] undersöka om det gick att förändra regeln så att ägarskiften mellan närstående skulle kunna behandlas på samma sätt som mellan oberoende parter. Den nuvarande lydelsen av

22 Årets gränsbelopp och uppräkningen av sparat utdelningsutrymme uppgick till drygt 169 miljarder 2014 i 2018 års priser, enligt SOU 2016:75 s. 27.

23 Se t.ex. Tjernberg, Mats, Av HFD avgjorda mål om samma eller likartad verksamhet, Skattenytt 2013, s. 55–57. Se också SOU 2016:75, s. 299 ff.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

bestämmelsen har kommit att i första hand omfatta överlåtelse av andelar i ett fåmansföretag som görs via ett s.k. trädabolag (där ägaren varit vilande). Utredningen övervägde olika alternativ och jag tycker att det lagda ändringsförslaget är ändamålsenligt. Det innebär att om vissa villkor är uppfyllda ska inte andelarna i trädabolaget vara kvalificerade enbart på grund av att en närstående person efter överlåtelsen är verksam i fåmansföretaget. Därmed blir det i huvudsak lika goda möjligheter att ”vila sig ur” reglerna oavsett om avyttringar av andelar eller verksamhet sker externt eller till närstående (med undantag för make), vilket är positivt.

För att försäkra att det bara är generationsskiften i egentlig mening som det underlättas för innehåller den ett villkor som avser *tidigare aktivitet* i verksamhetsföretaget eller ett annat företag. Andelsägaren eller någon annan närstående än den som är fortsatt aktiv i verksamhetsföretaget ska ha varit verksam i betydande omfattning i verksamhetsföretaget eller ett annat företag under fem beskattningsår. Dessa beskattningsår behöver varken ligga i följd eller i direkt anslutning till ägarskiftet. Det är tillräckligt att de ligger inom de sju beskattningsår som föregått överlåtelsen. Tidskravet kan diskuteras liksom dess omfattning. *Punkt 3* innebär en reservation som inte är helt lyckad lagtekniskt., vilket utredningen är medveten om.[24] Där anges som ett villkor för tillämpning av undantagsbestämmelsen att det inte föreligger *särskilda skäl* för att andelarna ändå ska anses kvalificerade. Det ska vara fråga om skäl som hänför sig till något förhållande eller någon transaktion mellan ett av andelsägaren direkt eller indirekt ägt företag och en närstående, verksamhetsföretaget, eller ett annat fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag som bedriver samma eller likartad verksamhet. Villkoret syftar till att förhindra att överskott som uppkommer i verksamheten efter ägarskiftet kan tas ut som kapitalinkomst via andelar som upphört att vara kvalificerade i ett trädabolag. På känt manér anges flera situationer som bör medföra att andelarna ska vara kvalificerade även efter överlåtelsen.[25] Ett exempel är att det vid överlåtelsen har avtalats om en tilläggsköpeskilling som antingen är resultatbaserad eller som ska utbetalas med ett bestämt belopp. Ytterligare ett exempel är ersättning som utgår för rätt att utnyttja varumärke, patent och andra immateriella tillgångar som anskaffats eller uppkommit under den tid då överlåtaren bedrev verksamheten. Ofta utgår ersättningen för att använda tillgångarna i form av

24 SOU 2016:75 s. 390.

25 SOU 2016:75 s. 389 ff.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

royalty eller liknande periodiskt utgående ersättning som beräknas till en viss procent av företagets omsättning.

10 AVSLUTNING (OCH BÖRJAN PÅ NÅGOT NYTT?)

I sin utförliga historiska exposé om 3:12-reglernas vådliga pendlingsäventyr mellan himmel och helvete, åberopade Bo Svensson sin intuition för att förutspå resultatet av utredningen genom följande citat:

> Tobe Hooper tycker: ”Motorsågsmassakern”
>
> Mona Sahlin tycker: ”Det är häftigt att betala skatt”[26]

Humor kan vara en hamn för tröst när det omöjliga dilemmat att balansera 3:12-reglerna debatteras. Oavsett var utredningen kan anses ha hamnat på skalan mellan himmel och helvete är inte svaret givet med det att betänkandet nu lämnats. Politiska diskussioner och kompromisser är sannolikt det som mest kommer att påverka det slutliga utfallet. Jag har dock mycket svårt att tro att alternativet 30 procent beskattning av utdelning på kvalificerade andelar kan bli aktuellt. Och det har ju inte heller utredningen föreslagit. Skulle det ändå finnas politisk majoritet för en höjning till 30 procent bör den i så fall ske även för okvalificerade onoterade andelar. Men är det osäkert redan om det går att finna politiskt stöd i riksdagen för en höjning till 25 procent, är det än mer osannolikt med 30 procent, särskilt om den skulle behöva träffa även onoterade ej kvalificerade andelar.

Jag anser att det införda kapitalkravet på 4 procent var olyckligt och skapade snedvridningar, och utredningens förslag att slopa det för att istället minska löneunderlaget och göra det än mer individanpassat är då ett mer lämpligt alternativ. Men de olika nivåerna för löneunderlagsreglerna kan naturligtvis mycket lätt skruvas på i den fortsatta politiska manglingen. Ingenting känns säkert i det hänseendet. Lättnaderna för generationsskiften är naturligtvis också välkomna.

Samtidigt är nog de flesta fåmansföretag vad man kan kalla ”levebrödsföretag” med en intjäningsförmåga som nätt och jämnt ger tillräcklig vinst för löneuttag upp till brytpunkten för statlig inkomstskatt. Dessa har i regel god nytta av förenklingsregeln och den föreslagna sänkningen av förenklingsutrymmet anser jag också tveksam av bl.a. förenklingsskäl. Det finns risk att fler ägare kommer att behöva tillämpa den komplicerade huvudre-

26 Bo Svensson, 2015, s. 595.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57

geln. Lägg där till att gapet föreslås öka mellan vinstbeskattning av mindre respektive större företag.

Det är odiskutabelt att entreprenörers risktagande är något som bör beaktas vid bestämmande av skattesats och omfattning av avkastning som kan kapitalinkomstbeskattas. Kan det bli så att den ekonomiska aktiviteten minskar och/eller att inlåsningseffekter uppstår vid en höjning av skattesatsen till 25 procent? Om det kan det bara spekuleras, men om utdelning på kvalificerade andelar fortsätter att öka vid bibehållen 20 procents beskattning, som varit fallet 2006–2016, så leder det till för tillväxten och skatteintäkterna positiva återinvesteringar och konsumtion. En fråga som regeringen och riksdagsmajoriteten därför också får ställa sig är om även de kanske inte är beredda till risktagande å sin sida, i form av bibehållen skattesats på 20 procent. Statskassan kan då öka som belöning i form av ökad ”skatteavkastning”, och omvänt kan den minska till följd av minskad ekonomisk aktivitet och inlåsning om skattesatsen höjs till 25 procent. Ekonomiska konsekvenser är svårbedömda såväl bakåt som framåt i tiden. Lägg där till huruvida politikerna skulle kunna leva med eventuella neutralitetsbrister och att en del skattskyldiga överutnyttjar regelsystemet genom s.k. inkomstomvandling.

Sedan har vi reglernas komplexitet. Jag och andra, t.ex. Gunne ovan, har tidigare uttryckt missnöje över bestämmelsernas komplexitet. Något som inte mildrats av de ideliga förändringar som har skett sedan de infördes. Komplexitet är avskräckande för entreprenörer, vilket riskerar hämma tillväxt och totala skatteintäkter till staten.[27]

Mats Tjernberg, professor i offentlig rätt, skatterätt, Lunds universitet.

27 *3:12 vid vägs ände?* Mats Tjernberg, Skattenytt 2005 s. 545–547. Ett kortfattat förenklingsförslag har framkastats av Anders Andersson i *Efter nya förslaget: Skrota 3:12-reglerna*, Dagens industri 2016-11-16. Anderssons förslag är att låta fåmansföretagare ta ut den utdelning de vill till beskattning i inkomstslaget kapital med 25 procent. För att förhindra att inte hela bolagsvinsten efter skatt tas ut i utdelning bör dock enligt Andersson ett lönekrav finnas kvar – att årsinkomsten för fåmansföretagaren exempelvis måste vara 500 000 kronor. De som inte tar ut så hög skulle ändå få ta ut lågbeskattad utdelning på ungefär samma nivå som dagens förenklingsregel, 160 000 kronor.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:45:57